СРБИ И МЕЂУНАРОДНИ ПОРЕДАК Од Горбачова до Трампа

Аутор

Др Ненад Кеџмановић је
професор емеритус на
Факултету политичких наука
Универзитета у Бањој Луци

Кореспонденција

nenadkecm@yahoo.com

Област

Политикологија

У вријеме неуспјелих побуна против ауторитарних социјалистичких режима у Источној Европи (Њемачкој 1952, Мађарској '56, Пољској '58, Чехословачкој '68)* западни кремљолози су процјењивали како би могло да дође до урушавања совјетског блока изнутра. Неки су сматрали да би то ријешила ланчана реакција у више земаља које снаге Варшавског пакта, на челу са Русијом не би стигле да угуше, други пак да би била неопходна симултана побуна у свим земљама**.

УТИЦАЈ ЛИДЕРА У ЦЕНТРУ ИМПЕРИЈЕ

Мало ко је очекивао оно што се догодило да су промјене кренуле из самог центра када је на чело КПСС дошао Горбачов, један несумњиво добронамјеран, али наиван политичар са харизмом, који је хтио да оконча хладни рат, да земље лагера пусти да иду својим путем, да од СССР-а створи ЗНД (Заједница независних држава) у којима ће развити гласност (демократију) и перестројку (тржиште).

DOI

10.5937/pol1713001K

UDK

327.7/.8(100)(=163.41)

Датум пријема чланка

04. 05. 2017.

Датум коначног прихватања

чланка за објављивање

28.06.2017.

* О побунама у комунистичкој Источној Европи види шире у: Волкер Лакер, Историја Европе 1945-1992, Клио, Београд, 1999.

** У САД је током хладног рата основан већи број института, центара, фондација и сличних институција (при универзитетима, администрацији или независно) које су се за потребе администрације бавиле истраживањем комунизма, прије свега у СССР-у.

Али, умјесто биполарног, он је произвео униполарни свијет под командом „побједника у хладном рату“, а разочарани демилитаризациони „епохалних промјена“ остао је без посла у Москви. На крају се Горбачов иселио на Запад, са Нобеловом наградом за мир, коју су му дали за почетак да се снађе¹.

Тако су кремљолози дошли до одговора и на друго, за њих не мање важно, питање: колико је пресудна улога личности првог човјека Совјетске империје? Лењин, Стаљин, Хрушчов, Брежњев, Андропов, Черњенко су, са само једним изузетком, седам деценија чврсто држали безмало апсолутну власт без ограничења мандата све до природне смрти и сигурно да су неке њихове особине утицале на, ако ништа друго, стил руковођења. Чак и Хрушчов, који је једини био смијењен, оставио је дубоки траг, јер процес дестаљинизације, који је покренуо, никада није враћен на почетак. Тријумвират наследица (Брежњев - Подгорни - Косигин), а послије сам Брежњев, није извршио рестаљинизацију, него само зауставио промјене и процес вратио у колотечину. На питање „О улози личности у историји“, како гласи наслов Плехановљеве брошуре, марксисти су имали негативан одговор: друштвено историјски процеси, класна борба и сл. налазили су своје извршиоце као што редитељи додјељују улоге глумцима у већ написаним филмским сценаријима или позоришним комадима. Да није био Лењин,

¹ У данашњој Русији наглашени су искључиво негативни аспекти Горбачовљеве владавине и заборављене мане бившег система, а транзициони суноврат углавном је везан за Јељцинове године. Вјероватно и зато што је Путин дошао на власт подршком Јељцина, уз обавезу да ће чувати морални интегритет претходника и његове породице.

био би Троцки, Бухарин или Зиновјев, али револуција не би изостала, као што послије њега није стала. Западна „теорија актера“ (Пржеворски, нпр.) улози личности је придавала много већи значај и у америчким институтима за Источну Европу и СССР написане су бројне психографије о сваком од совјетских лидера. Теоријски компромис је нађен у формули да у мирним историјским интервалима „дугог трајања“ (Ф. Бродел) вође рутински прате инерцију догађаја, док драматичне историјске раскрснице када у кратком року треба одлучити којим путем даље, рађају велике лидере или трагично промашене антихероје, али и многе чија се улога не може једнозначно оцијенити. У том контексту треба ситуирати и Михаила Горбачова².

Легенда каже да је у моменту када је схватио да „Горбачов мисли озбиљно“, Буш старији сазвао моћни Савјет за спољне послове САД³. На дневном реду је била само једна тачка: како одговорити на Горба-

² Совјетска економија биљежила је пад још током дуге владавине Брежњева. Године 1986. Горбачов је у говору совјетским писцима економију СССР-а описао као веома поремећену: „Ми заостајемо у свим показатељима“. А годину касније министар спољних послова Едуард Шеварнадзе рекао је својим дипломатама: „Ви и ја представљамо велику земљу која у последњих 15 година све више губи место као једна од водећих индустријски развијених нација“ (цит. према Џозеф Нај, Паметна моћ, Архипелаг, Београд, 2012. стр. 203).

³ Ова, у ствари, НВО окупља највише представнике умрежене америчке елите из сектора дипломатије, администрације, бизниса, одбране, науке, безбједности, медија итд. који, на челу са једним од Рокфелера, доносе капиталне стратешке и за Стејт департамент практично обавезујуће смјернице у области међународних односа.

човљев спектакуларни изазов да се хладни рат претвори у топли мир и сарадњу двије суперсиле, и то добровољном трансформацијом једне стране у сукобу. Послије интензивне једнонедјељне затворене расправе донесена су, наводно, два закључка: **Прво**, престројавање земље, и посебно војно-индустријског комплекса на радикално нови политички курс, изискивало би толике трошкове, вријеме и енергију да би било више штетно него корисно. И, **друго**, ниједна држава током историје није пропустила прилику да постане глобална империја⁴. А затим су наставили са „стратегијом обуздавања Русије“ веома цијењеног министра и теоретичара Џорџа Кенана, која је дала резултате. Никада није разјашњено да ли се то заиста десило навлачењем СССР-а у безнадежан и економски исцрпљујући рат у Авганистану по идеји З. Бжежинског, односно Регановом најавом нове генерације наоружања „рата звијезда“, којем Совјети из економских разлога нису могли да парирају. Ђовани Сартори тврди да поуздана рачуница показује да је СССР по свим показатељима могао да се одржи још најмање 10 до 20 година, али ни сам не даје одговор зашто се онда распао, него то приписује случајности: „комунизам се оклизнуо на кору од банане“⁵

⁴ „Жак Мартен тврди да „силе у успону без разлике користе своју економску снагу за шире политичке, културне и војне циљеве“. То је оно што значи бити хегемонистичка сила ... (Џозеф Нај, *Паметна моћ*, стр. 222).

⁵ На другом мјесту у истом дјелу он пише да је „совјетска империја је умрла због самоубиства из нехата“, што опет није објашњење (Ђовани Сартори, *Демократија – шта је то?* ЦИД, Подгорица, 2001, стр. 296).

ПРУЖЕНА РУКА ОСТАЛА У ВАЗДУХУ

Декларативно, САД су прихватиле пружену руку, а када је процес дисолуције СССР-а узео маха, тријумфално прогласиле „побједу у хладном рату“ и обрушиле се на „поражене“. Русију Јељцина и Козирјева разорили су економски, политички, социјално, територијално, демографски, морално итд., те је довели пред колапс уз помоћ савјета експерата за транзицију, попут Џефрија Сакса⁶. Након неvjероватно брзог војног, економског, дипломатског и, посебно, моралног опоравка Русије под Путином, Вашингтон се вратио стратегији обуздавања путем економских санкција, ширења антируске хистерije у источно-европским земљама, али примјери Крима, Сирије, па и Украјине показују да САД у фази опадања моћи морају да се врате на, у најмању руку, политику равнотеже снага и мирења са наступајућим мултиполарним свијетом.

Послије распада СССР и пада Горбачова САД су, транзиционом маркетизацијом – опљачкале и транзиционом демократизацијом окупирале посткомунистичке земље, и на крилима идеологије о „крају историје“, о „извозу демократије“, „свјетског полицајца“ и „америчке изузетности“, завладале планетом, и од земље узора постале глобална бабарога чије амабасаде по свијету су утврђивали бетонски блокови. Војном

⁶ Амерички експерт Џефри Сакс се прославио метафором коју је понављао од Москве до Београда: „Провалија се не може прескочити у два скока“. У покушају да транзицију обаве у само једном, већина комунистичких земаља је упала у дубоку провалију регресије и по 20 година уназад. Кина је одбила западне рецепте и све обавила постепено и неупоредиво успјешније.

суперсилом, штанцањем долара без покрића, медијском доминацијом, технолошким иновацијама у надзору, направиле су, у интервалу од Реагана до Обама, од читаве планете америчку животињску фарму. Када је изгледало да су господари из сјенке (Рокфелери, Ротшилди, Виндзори, Оранжи, Сороши...) ⁷ своју неолибералну догму глобализовали, тада су им и саме САД, које су као центар империје ексклузивно уживале аутентичне цивилизацијске тековине слободе, људских права, демократије, постале сметња. Спектакл 11. септембра у Њујорку био је „паљевина Рајхстага“ ⁸. Бумеранг експорта фалш вриједности са периферије се вратио у центар. У име одбране од исламског тероризма, у САД је уведено ванредно стање са суспензијом елементарних права и слобода дефинисаних Патриот актом. На Менхетну су остале

⁷ 'Билдерберг група' и 'Трилатерална комисија' су сувише откривени у јавности. Постоје далеко затворенији клубови за које користим компликованији термин „наднационалне групе светског договора и управљања, које окупљају европску аристократију, али и Ротшилде и Рокфелерове. Једна од таквих група је Римски клуб, који су основали Аурелио Печеи, Ђовани Ањели и Александар Кинг. А Билдерберг је у основи фасадна организација глобалне елите и синдикални скуп финансијера европске аристократије. Реална власт је тајна моћ, а Билдерберг има свој сајт.“ (Андреј Фурсов, Хаотизација Европе почела је од Балкана, интервју Миленку Пешићу, Политика од 7. маја 2017).

⁸ О нападу исламских терориста на САД у коме су биле погођене двије куле Свјетског трговачког и једно крило Пентагона као намјештеном да би изазвао страх, одбрамбену мобилизацију и политичку хомогенизацију америчке нације постоје већ богата литература коју глобални медији маргинализују као теорије зајере.

канцеларије, а фокус интереса „200 најбогатијих породица без домовине, којих никад нема на Форбсовој листи“, помјерио се на глобални банкарски менаџмент и контролу међународних војних (НАТО), политичких (УН, ЕУ) финансијских (ММФ, СБ, СТО), правосудних (МКС) организација. Као и развој мреже невладиних организација - од кровних, попут Трилатерале и Билдерберга, до безбројних услужних, капиларно разгранатих по периферији. Климакс и „почетак опадања америчке моћи“ (Бжежински), али и криза глобалне олигархије, била је слом на Вол стриту 2004, када је, мимо елементарне логике система, из државног буџета социјализована банкротирана банкарска и ре/осигуравајућа мултинационала ⁹.

(НЕ)ОЧЕКИВАНА ПОЈАВА ДОНАЛДА ТРАМПА

У појави Трампа многи су били препознали неку врсту америчког Горбачова. Трамп је био Горбачов који се појавио са западне стране „гвоздене завјесе“ и, као и његов претходник са источне, најавио једнострано попуштање. Путин му је,

⁹ „Судбину и светску политику сада једине суперсиле одређују њене корпорације. Последица рушења система социјалне државе или државе благостања на рачун слободног тржишта и повратак слободног тржишта било је обнављање улоге корпорација. Оне су се развиле после грађанског рата 1865., а већ крајем 20. века је оцењивано да уместо слободног грађанина власт носе корпорације. Реганизам је значио потпуно отварање корпорацијама као основном фактору унутрашње и спољне политике. (Милорад Екмечић, Спољни узроци грађанског рата у БиХ, у зборнику: „Почетак рата у БиХ – узроци и посљедице“, Београд, 2001).

наравно, упутио добродошлицу, али никада нећемо сазнати да ли би његов каснији одговор био фер или узвратна злоупотреба слабости друге стране. Знамо, међутим, да су спонзори на изборима поражене Хилари Клинтон, који су по сваку цијену хтјели да задрже глобалну доминацију САД под паролом „и 21. вијек биће амерички“, заузеле Трампа. Баш као што је Горбачов хтио да растерети руску економију од субвенција совјетским републикама, од наоружавања и надзора сателитских земаља у Источној Европи, те због трошкова у трци у наоружању прекине хладни рат, тако је Доналд Трамп добио изборе прије свега на обећаном враћању производње у САД, на запошљавању америчких радника, на обустављању рушења режима по свијету, на ратосиљању од НАТО-а и ЕУ, на сарадњи са Русијом, на враћању Америке себи и претварању пренапегнуте империје у нормалну велику државу. Путин му је, наравно, упутио добродошлицу, али никада нећемо сазнати да ли би његов каснији одговор био фер или узвратна злоупотреба слабости друге стране. Знамо, међутим, да су спонзори на изборима поражене Хилари Клинтон, који су по сваку цијену хтјели да задрже глобалну доминацију САД под паролом „и 21. вијек биће амерички“, заузеле Трампа. Горбачовљева пружена рука је остала у ваздуху, а мањак политичког такта, прецјењивање предсједничких овлашћења и, зачудо, потцјењивање утицаја великог бизниса на политику, коме је на нижем нивоу и сам припадао, кумовали су, али и не пресудили Трампов неуспјех. „Господари из сјенке“ против њега су подигли на ноге „дубоку државу“, велике медије, „мочвару“.

Свијет заиста иде ка мултиполаризму, Америка заиста више није водећа у економији, губи медијски монопол, долар је

потиснут, задуженост је достигла историјски рекорд од преко 300.000 по глави становника. САД, међутим, и даље троше на војску више него слједећих десет земаља заједно, и настојаће да милитаризацијом међународних односа натјерају конкуренцију на терен на коме су најјаче и да и овај вијек остане вијек продужене америчке доминације. Конструкција „избор Трампа уз помоћ Путина“ постала је парола подстицања антируске хистерије и продаје оружја Балтику, Пољској, Шведској, Норвешкој, Украјини, Румунији, а ускоро и Црној Гори и Македонији. А пошто је као добар бизнисмен за мање од годину продао више америчког оружја него Обама током осам година предсједниковања, војноиндустријски комплекс трља руке, и можда га награди другим мандатом. Окружен кадровима који су му или наметнути или су прешли на другу страну, попут Пенса, Тилерсона, Келија, ионако је безопасан, тим више што је очито спреман на све да би остао у Бијелој кући. Ширење НАТО-а и јесте прије свега бизнис и политика. Принудна продаја чланицама америчког наоружања друге или треће генерације и успостављање спољног монопола силе над номинално сувереним државама, те манипулисање њиховим међусобним конфликтима. Англосаксонци су стари мајстори у изазивању, дозирању и управљању сукобима, а Балкан њихов омиљени експериментални полигон на коме шире „одбрамбени савез“. Овај плеоназам за експанзију НАТО-а према Евроазији намеће се умјесто мултилатералних споразума сусједних држава о узајамном ненападању.

НАТО У ЗАВРШНОМ ПОХОДУ НА БАЛКАН

Конкретно, коме и зашто је потребно ширење „одбрамбеног савеза“ на Балкану?! Ко је, рецимо, пријетио нападом на Црну Гору да јој Пенс уочи посјете обећава заштиту. Далека Русија или још даља Кина? Србија која је са жаљењем испратила њен излазак из државне заједнице? БиХ која не зна ни шта ће са собом? Хрватска и Албанија, чије војске су под командама америчких генерала? Нико! А како ће тек Црна Гора, са бројем становника омањег америчког града, који живе на земљи површине неколико америчких војних база, да ојача НАТО? Никако! Једини смисао уласка ове државице у НАТО је у томе да САД затворе Русији поморски приступ Балкану. Ко опет па реално пријети Македонији? Србија је подржава и више него што јој она узвраћа. Грчка поставља само проблем имена, Бугарска - језика, али опстанак јој угрожава једино Албанија, која је амерички фаворит на Балкану и притишће је на све нове уступке својој мањини на западу земље. А за шта би БЈРМ могла да послужи НАТО-у? Ни за шта доли да пресјече трасу руског гасовода „Турски ток“ и опструише дионицу на кинеском „Путу свиле“!

Гдје је у свему томе војно неутрална Србија, као и Српска, за коју је њен председник рекао да ће у томе слиједити матици? Вучићева изјава послје посјете Вашингтону није дала директан одговор на то питање. Под рутинском дипломатском флоскулом да су „разговори допринијели унапређењу односа двије земље“, крије се загонетна поента која ће, како рече српски председник, остати између њега и Пенса „како не би била криво протумачена“. И, логично, „Позив нацији на унутрашњи дија-

лог о Косову“, који је улиједио по повратку, јавност је протумачила као ултиматум који је донио с пута. Шта је ту још, само можемо да нагађамо.

Да ли је Пенс поднио читав списак директива? „Хитно окончати спољни дијалог са Косовом!“ „Баталити дипло-матски статуса руског центра у Нишу!“ „Пролонгирати фарбање и преузимање МИГ-ова!“ „Обуставити разговоре о набавци С-300!“ „Откачити Српску!“ „Окупити Хрвате, Бошњаке, Македонце и Црногорце као НАТО родбину преко ујака у Охају!“ „Радити на некој врсти балканске економске заједнице или четврте Југославије, у којој ће Команда НАТО-а за југоисток Европе хроничне конфликте држати на тихој ватри!“ „Може и једно по једно, али више нема времена за отезање, јер Русија, Кина, Њемачка, Турска су на вратима Балкана!“

Да ли је Пенс при томе поновио пријетњу Обаиног потпредседника Бајдена да би се Србија, сједећи на двије столице, могла наћи на „линији ватре“ Запад – Исток? Или је лицемјерно рекао да Тачија и Харадинаја не може више да држи „на кратком повоцу“? Можда је чак цинично примијетио да је незгодно да се база НАТО-а „Бондстил“ налази на територији војно неутралне Србије? Или да би останак Косова у Србији имплицирао укључивање 30 одсто Албанаца у Народну скупштину у Београду? При томе га је сигурно подсетио да је Србија опкољена проамеричким новим Европљанима - Хрватском (Колинда је бивша упосленица НАТО-а, која на Крку гради спремиште за боце са течним гасом из САД), Румунијом (прави ракетни штит према Русији) и Бугарском (увијек бира тренутно јачу страну) и новим НАТО-вцима Црном Гором и (ускоро) Македонијом - Србија нема куд. Не би се рекло да се Вучић

оглушио, поготово да је рекао да одустајање од неутралности нема само једну алтернативу. Поготово да је скренуо пажњу Пенсу на понуду Александра Дугина да се Србија стави под заштиту Русије или, зашто не, Кине, која овдје гради мостобран за економски улаз у Европу.

СРБИЈА И (НЕ)ПРИЗНАВАЊЕ СЕЦЕСИЈЕ КОСОВА

„Србија никад и нипошто неће признати Косово“, а ево ће га де факто признати, и није тешко показати да је то Бриселском резолуцијом већ учињено. „Србија је војно неутрална“, иако стручњаци одавно указују на то да је одавно преузела све обавезе чланице НАТО-а. „Србија има међународну обавезу да гарантује Дејтонски споразум“, и има, не само братску, него и међународну обавезу да брани Анекс 4, а Вучић није подржао референдум који се односи на тек једну отету правосудну ентитетску надлежност, па чак ни бенигни референдум о датуму Дана Републике. Истина, актуелна власт Србије није изузетак, него дио континуитета понашања власти у Београду.

Али, није само у питању не/доследност него и опортуност једне политике. Да је Милошевић почетком 90-их, када су САД биле на врхунцу моћи, а Русија са Јељцином и Козирјевим у хаосу, показао мање принципијелности и одлучности у одбрани суверенитета Србије, а више реализма и прагматизма, можда би то било боље. Али, данас, када се однос снага у свијету драматично мијења, извјесно не на штету Србије, Вучић чини обратно. Не ради са само о паду америчке моћи и враћању Русије и изласку Кине на глобалну сцену, него и о отимању „старе Европе“ од америчког патроната и формирања осовине Брисел-Берлин-Париз-Рим, која је одбила

други пакет санкција према Москви. Неопходан јој је нови руски гасовод, енергенти, тржиште, а већ због првог пакета само њемачка привреда изгубила је десетине милијарди евра. Ових дана на првим страницама и наше штампе наслови: „САД окрећу леђа Европи“, „ЕУ окреће леђа Америци“ и сл. Ништа од тога без антиамеричке коалиције Брисела са Москвом и Пекингом, коју Самир Амин пореди са антифашистичком коалицијом из Другог свјетског рата. А гдје је ту Србија?

Србија на прелазу миленија не само да касни него све ради у невријеме? Када је требало да попусти, затегла је, када треба да затегне – попушта? Није ли моменат да Вучић подржи бар вољену Ангелу Меркел и, када му се већ тако намјестило, истим потезом нешто узврати пријатељу Путину за личну предизборну подршку, за подршку Србији и Српској у СБ УН, за поклон нашој војсци? Или је, можда, са пута за ЕУ скренуо на пут у НАТО виа САД? Ако је политика раширених руку према Бриселу, Вашингтону, Москви, Пекингу и Анкари дјеловала мудро и успјешно, комплименте су увијек пратила и упозорења да је политика „добар дан чаршији на све четири стране“ исувише компликована на дужи рок. Да, ако ништа друго, може да купи вријеме, али када се толики силни пријатељи међусобно заваде, ваља заузети страну или изгубити повјерење свих. Ако је Вучић већ изабрао страну, зашто онда баш Србима најмање наклоњену и дугорочно најмање перспективну, која ће нам већ краткорочно прекинути Јужни ток и Пут свиле, двије кључне инфраструктурне полуге развоја Србије.

Да се разумијемо, за побједу у унутрашњем дијалогу, који ће довести до подјеле КиМ, Вучићу није тешко да извуче аргументе које смо и до сада сви имали у цепу. Све убједљивија албанска већина и све мања

српска мањина, вријеме не ради за нас, судбина Срба који тамо остају да живе, перспектива дјече која чезну за нормалним животом итд., итд. Ни референдум, који нам пријатељи предлажу (Гускова, Филимонова нпр.), не би ништа промијенио, јер ова генерација Срба већином није спремна за „Боље рат него пакт – боље гроб него роб“. Наш водећи геополитичар Миломир Степић, напротив, сматра да су се претходне генерације српског народа успјешно понијеле и са много већим искушењима, те да ни овој ни будућим нико нема право да одузме шансу да сачува јужну покрајину. Утолико више што КиМ није само колијевка српске државности и духовности и не крије само драгоцјене природне ресурсе него има пресудан геостратешки значај за опстанак Србије. „А 'наша деца' су много способнија и спремнија за 'будућност' него што мислимо. И не очекују размажено да им ми све решимо. Не кваримо их!“ – каже Степић¹⁰. Искуство слабог одзива на мобилизацију ЈНА у Србији за рат у Хрватској 90-тих није потврдило такав оптимизам. Истина, масовно избјегавање позива, скривање и склањање у иностранство неки објашњавају нејасним националним циљевима Милошевићеве политике. Како стоји у једном новинском наслову „Ако Срби масовно прихвате реалност, нема ништа од Србије“. Али, нису ли и стари и искусни „отац нације“ Ђосић и млади и „полетни реформатор“ Ђинђић предлагали подјелу Косова. Али овај посљедњи је као компензацију тражио да се аналогно поступи и са РС у БиХ и да се Србија, по истој логици „чије овце тога и ливада“, помјери са југа ка западу. Тада је

¹⁰ Миломир Степић: „Косово је тврђава Балкана - чувајмо зидине!“, интервју Наташи Јовановић, „Печат“ бр. 483, стр. 12-17

Мортон Абрамович, један од експерата који је своје интелектуалне капацитете ставио у службу најпрљавијих софистицираних послова америчке империје, лаконски одговорио: „Српска још није на дневном реду!“. Сада би већ могла да буде.

Сједињене државе јако журе да, док су још војно супериорне, ставе под војнополитичку контролу НАТО-а све што могу, укључив и Балкан, а онда ће Трамп сјести са Путином, Си Ђијаопингом и, можда, Ангелом Меркел да направе нову Јалту. Наравно, уколико владари из сјенке не процијене да им се више исплати да у међувремену САД, са Трампом или без њега, изазову трећи свјетски рат. Под повољнијом претпоставком да ипак неће доћи до најгорег сценарија, Србија би била посљедњи и најслађи залог убрзаног ширења НАТО-а на Балкану, иако се, окружена чланицама Алијансе према Истоку, ускоро и према Југоистоку, налази тек на другој линији одбране од „руске опасности“. Ендемично русофилне Србе, не само у Србији него и у Српској, доживљавају као потенцијалне „непријатеље у позадини“ потенцијалног источног фронта које што прије треба ставити под директан надзор НАТО-а. Шта је српски одговор? Српска је одавно заузела принципијелан став да ће слиједити примјер бар званично војно неутралне матице да се не би десило да се Срби нађу на двије стране фронта и да ће у крајњем случају о томе одлучити народ на референдуму.

Пресуда Уставног суда БиХ да се војна имовина у Српској прекњижи на БиХ, што је услов за укључење у (евро)атлантске интеграције, постала је повод да Додик, уз одбијање да спроведе пресуду, промптно покрене процедуру о расписивању референдума. Вучић пак и даље инсистира на војној неутралности Србије, али се строго

чува да у комуникацији са западним и лидерима у окружењу ничим не изазове њихово неповјерење и агресивну реакцију односно не да повод који, наводно, једва чекају. Вербално, и они њега обасипају похвалама за напредак на европском путу, сарадњу са сусједима и допринос миру и стабилности. При таквој узајамној реторици тешко је разазнати искрене, јасне и конкретне ставове, а да нису тако хармонични „омакло се“ недавно Вучићу на конференцији за медије после разговора са изјавитељем ЕУ за Србију. На рутинско слађење Мекалистера о српским евро перспективама, новим поглављима и сл. председник Србије је рекао: једина стварна препрека, која се прећуткује, за њих је наше одбијање да признамо Косово и да прекинемо пријатељство са Русијом¹¹. Да сазнамо шта они стварно о нама мисле, побринуо се Роберт Каплан.

ЗАПАДНИ ПОГЛЕД НА СРБЕ ИЗ НЕДИПЛОМАТСКОГ УГЛА

Ако не из Вучићевог извјештаја о разговору са Пенсом, шта САД о томе мисле могли смо да сазнамо из Политике од 19. јула о.г. У интервју на насловној страни Каплан, лауреат Пулицерове награде за књигу *Балкански духови* и политички веома утицајни амерички тумач Балкана, Србију идентификује као „главни фактор регионалног узнемиравања и дестабилизације“. По Каплану, „Балкан, у цјелини, може нормално да функционише једино под иностраним империјама, попут Османске, Аустроугарске и сада ЕУ!. Москва је умјешана у корупцију и криминал у Србији! ЕУ је доброћудна империја! Србија је полупропала држава! Срби су инспирисали Мајн

кампф!“ – све је то рекао лауреат „Пулицера“ за бестселер *Балкански духови*¹² који је битно утицао на Клинтонову политику у Босни и Србији, и задржао ауторитет врло утицајног експерта за Балкан. Конкретно:

„ЕУ је неопходна империја на Балкану ... као што су биле османска и хабзбуршка, само блажа верзија оријентисана на стабилност и економију. Брисел је једини који може да реши овдашње етничке разлике између Срба и Албанаца ... На сличан начин било би решено и српско-хрватско ривалство у БиХ. Не видим други начин.“

Капланова теза о цивилизаторској улози колонијализма није баш оригинална, али је за 21. вијек мало необична. Увијек су је заступали колонизатори као рјешење, а колонизовани као извор проблема. Готово да се овај амерички експерт упита шта би Србима да дижу устанке против Османлија, да ратују против Хабзбурга, да се опиру Трећем рајху, да се са Титом копрцају између два блока. Могли су да чувају „мир и стабилност“ Османске империје, кад су већ пет вијекова навикли на просвијећено „ропство под Туцима“. Данас бисмо били дио Ердоганове регионалне велесиле, која се инати са ЕУ, улази и излази из савеза са Русијом и САД. У све невоље нас је, у ствари, увалио тај „вестфалски идиотизам“ тежње за сувереном националном државом, који је у глобализованом свијету, под лидерствоом „америчке изузетности“, постао анахронизам и само нас свађа са комшијама. Преостаје нам софт империја ЕУ без алтернативе, која ће нам средити односе са мањинама и сусједима: признаће Косово, укинуће Српску, дати аутономију

¹¹ Разговор Мекалистер–Вучић, Тањут, 2017.

¹² Роберт Каплан: *Балкански духови*, изд. Данграф, Београд 2014.

Санцаку, одузети Војводину, и бог нас веселио. Неће ваљда да нас пусе у нову агресију на БиХ, гдје Хрвати и Срби, што Каплан није обавијештен, већ дуже нису у ривалству, него у савезу против бошњачког унитаризма. Ипак, чуди да није чуо да смо се поправили и да нас и САД и ЕУ сада хвале за допринос миру и стабилности на Балкану. Или се он са тим не слаже?

„Србија може да буде фактор нестабилности на Балкану зато што има интересе изван својих граница на Косову. Она је због величине и значаја одувек била најпроблематичнија. Требало је наћи решење за њено уклапање у остатак Краљевине Југославије, што је био изазов и за Тита“ - вели Каплан.

Дакле, он је, патриотски сагласан са својом владом, већ признао државне границе Косова. Нису УН, није ЕУ, нису ни Русија ни Кина, није још ни, ваљда најпозванија, Србија, али по овом америчком аутору, зато и јесте фактор нестабилности на Балкану. Што се пак тиче историје двије Југославије, Србија је била пијемонт, а остали су се, како им устреба, уклапали или не. Проблем је што Србија има интерес за југ своје територије, а није проблем што Албанија има интересе у дијелу Србије и што САД „због своје националне безбједности“ имају „леgitимне империјалне интересе“ на свакој тачки планете. За Каплана је Србија проблем сама по себи. Те, током више деценија немилости суперсиле, нисмо и тотално пропали. И, мало нам то, него смо још упали у лоше друштво: *„Србија је полупропала држава која се не креће, која се врти у месту“*

САД су нам наметале санкције и бомбардовале нас. Отеле нам дио територије. Ометају да добијемо енергију (Јужни ток) и инфраструктуру (Кинески пут свиле).

Не дају нам да се боримо против пожара и поплава (руски Центар у Нишу), ни да се бранимо (преузимање руских мигова). И не били полупропали! Добро те, током више деценија у немилости суперсиле, нисмо и тотално пропали. И мало нам то, него смо још упали у лоше друштво: „Русија има више интереса у Србији него игде на Балкану и историјски је помагала Србе ... Све што читам о руској улози на Балкану говори ми да је то штетан утицај. Москва је умешана у организовани криминал, корумпирање политичара и финансирање локалних медија. Понаша се као традиционална велесила 'завади па ...', и зато она неће решити сукобе на Балкану.“

Елем, Русија, срам је било, има посебан интерес за Србију, она јој је историјски помагала, али је, ево, окренула ћурак па сад овдје прави свакојака непочинства. Финансира медије и корумпира политичаре! Типично путиновско зло! Напротив, проамерчки медији у Србији и српски лобисти раде из увјерења, и без паре су „ненасилном револуцијом“ срушили изабрану власт СПС-а. Опет, канал дроге, трафикинг, трговина органима и сл. уздуж наше јужне покрајине су, зна се „руска веза“, а шиптарски оперативци су, да завајају траг, приштинске улице крстили по Клинтону и Олбрајтовој, умјесто по Путину и Медведеву. Каплан се, додуше ограђује од контрадикције „Руси помажу Руси одмажу“ да му је можда нешто промакло („све што читам о руској улози“). Ипак, морао је да зна званични амерички податак да су САД за рушење Милошевића потрошиле 50 милиона долара из буџета, без прилога „приватних“ фондације за нашу „патриотску“ НВО мрежу. Русија улаже стотинак пута мање па „не може да реши сукобе на Балкану“, него само омета САД.

Најзад, Каплан је читаоце „Политике“ почастео разјашњењем везаним за улогу његове књиге: *„Клинтон није одмах схватио да су 'Балкански духови' пледоаје за бомбардовање Срба у Босни и ја сам, револтиран, писао америчком председнику да сам за интервенцију.“*

Није Каплану ни замјерити, јер је утврдио да су Срби кумовали нацизму, што је био један од раних симптома наше потоње „геноцидности“:

„Беч у коме су живели и бројни Словени са својим етничким трзавицама и сукобима имао је улогу у креирању Хитлерових погледа на свет.“

Е сад, код Каплана још једино остаје нејасно да ли су Срби натоциљали Хитлера да уради у Аушвицу оно што ће сами, наводно, учинити у Сребреници, или су га испровоцирали да их послјије Јевреја и Рома, заједно са осталим Словенима, стави у врх листе за тотално уништење? А пошто смо већ избјегли Фирерово “коначно рјешење“, најважније је да нас што прије ставе под надзор меке империје ЕУ. Пошто Јункер ономад рече да нема пара да нас приме и економски стабилизују, ваљаће и тврда империја САД да нас војно укроти. НАТО је на Балкану заиста ефикаснији, а како се Срби инсистирају на неутралности због траума из прошлости, и Партнерство за мир и сарадња са Цивилном гардом Охаја завршава посао, под условом да отпишемо Русију и прихватимо да Бондстил са широм околином Косово мора да буде у захвалном окружењу Шиптара коме је Вашингтон поклатио независност.

ГОРБАЧОВ И ТРАМП – КРАТКА КОМПАРАЦИЈА

Наведени ставови и „аргументи“ Роберта Каплана, еминентног аутора са утицајем на америчку спољну политику, објашњава зашто је свијет са великим надама дочекао побједу Доналда Трампа. Било је у његовом предизборном програму, наравно, „за сваког понешто“, али сарадња са Русијом, окретање унутрашњој политици, поштовање суверенитета других држава и ненаметање америчких вриједности - било је довољно. Одмах је изведена аналогија са Михаилом Горбачовом, који је, такође, само са друге стране гвоздене завјесе, први одустао од империјалне политике. У чему је заиста њихова сличност?

Прво, као да су се оба појавила прије времена, односно прије него што је у једном случају болшевизам, а у другом неолиберализам до краја исприо своје унутрашње потенцијале.

Друго, збога тога што су и један и други имали снажну конкуренцију и унутрашњу опозицију. Горбачов је, да би наметнуо свој курс, морао дуго да маневрише у Политбироу између Лигачова испред догматске и Јељцина испред струје радикалних реформиста. Доналд Трамп, опет, ни прије избора није имао јединствену подршку ни у табору својих републиканаца, а побиједио гласовима електора, иако је добио мању подршку бирача него конкуренткиња Х. Клинтон.

Треће, упркос томе што је положај генсека комунистичке партије Горбачову фактички обезбјеђивао диктаторска овлашћења, а предсједнички систем у САД предсједнику даје енормна овлашћења, показало се да то и није баш тако. Исак Дојчер је своје-времено упозорио да је у

према споља монолитном Политбироу КПСС постојао својеврстан плурализам јер је сваки члан колективног органа имао свој широки ресор и био на врху вертикале групе министа-рстава те регионалних и локалних испоста-ва¹³. Контрола над важним секторима, попут одбране, безбједности и идеологије, давала је посебну и релативно аутономну моћ. У САД је опет случај Трамп разголитио „мочвару“, „дубоку државу“ и „владаре из сјенке“ као супериорну ванинституцио-налну моћ.

Четврто, паралела Горбачов - Трамп указује и на доба не краја историје, него краја идеологије. Све до Горбачова два блока су одликовале и двије конкурентске идеологије, док се послје транзиције (тржиште и демократија) на обје стране радило о једном те истом. Сукоб се ипак није трансформисао у Кантов вјечни мир међу републикама, односно демократијама, него на огољену борбу за глобалну преоћ и америчком милитаризацијом међународних односа разбуктао до нивоа другог хладног, или чак границе трећег свјетског рата.

Пето, и Горбачов и Трамп су буревјесници. Горбачов је поражен, али послје њега се у СССР-у све промијенило, као што ни послје Трампа више ништа неће бити исто. У руском случају је то сувишно и објашњавати. А у случају САД, јавним блаћењем фигуре председника, готово без преседана у националној историји, оскрнављен је један од традиционалних симбола америчке политичке културе, попут устава, химне или заставе, који има функцију важног интегративног фактора у расно, етнички и вјерски изразито хетерогеном друштву. Штавише, руски геополитичар Дугин одваја Трампа од „трампизма“. Он сматра да Трампа као

персону можемо и занемарити, али „бирајући Трампа за председника, бирачи су показали да желе другу и другачију Америку, као и да имају критичну масу да преузму власт на демократским изборима“. Избор Трампа није узрок него посљедица дубоке кризе америчког друштва, која је већ ономад запалила Шарлотвил насилним сукобима становништва близу грађанског рата, у коме једино председник САД није хтио да изабере страну. Био је то још један повод да се нађе у унакрсној ватри републиканаца и демократа.

ВРИЈЕМЕ СУЖЕНИХ ИЗБОРА

И док аналитичари у свијету и код нас из дана у дан процјењују да ли је Трамп већ политички мртав или још има шансе за контраофанзиву, изгледа да је **Путин**, након дугог и опрезног чекања, дефинитивно преломио да од Трампа више не треба ништа да очекује сем дугих и срдачних приватних разговора на маргини међународних конференција, уколико и то буде смио да га кући не оптуже за велеиздају. Рекао је да „ако се однос САД према Русији и промијени – то неће бити скоро“, а 30. јула је већ наредио да почне војно-морнаричка парада на Неву. Си Ђијаопинг је истог дана у унутрашњости Кине командовао ненајављеном војном парадом на којој је демонстрирано 40 одсто новог кинеског наоружања и ракета домета 10 хиљада километара. Истовремено, са друге стране, потпредседник САД Пенс је стигао у Подгорицу поводом учлањења Црне Горе у НАТО. А Зајев дао изјаву да очекује убрзан пријем Македоније. Линије новог глобалног фронта се јасно уцртавају.

Угледни швајцарски истраживач и професор Ги Метан објавио је књигу „Русија

¹³ Исак Дојчер, „Русија, Кина и Запад“

– *Запад: хиљаду година рата*“, у којој убједљиво брани тезу да неповјерење и антагонизам католичко – протестантског Запада према православним Словенима има хиљадугодишњи континуитет који се данас само наставља. Са искуством новинара који са лица мјеста пратио распад СФРЈ, Метон пише: „То је било раздобље када је у САД и ЕУ важило је право народа на самоодређење како би се срушиле границе и охрабрило одвајање југословенских народа. Недодирљивост граница више није била део западњачког речника. У складу са англосаксонским духом, право је мање ствар принципа, а више ствар развоја правне науке. Дакле, за Запад је право процес, који је данас ваљан, а сутра застарева. То је уносно средство за ратовање и освајање територија немилитарним путем“¹⁴. „Горбачов“, пише Метон, „није био научио ту лекцију“. Срби су током распада Југославије обуку скупо платили.

¹⁴ Ги Метон, „Русија–Запад: хиљаду година рата“, изд. Академска књига - Нови Сад и Информатика - Београд, 2017, цит. према фељтону у „Политици“, 2017.